

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Неля Стефанова Иванова,

Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“, пенсионер,

относно материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „доцент“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

професионално направление: 2.1 Филология (Славянски езици – Съвременен руски език)

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 98 от 19.11.2024 г., и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на Катедрата по руска филология към Филологическия факултет, като кандидат участва гл. ас. д-р Енчо Тилев Тилев от Катедрата по руска филология на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на процедурата

Със заповед № РД 22-434 от 18.02.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици – Съвременен руски език), обявен за нуждите на Катедрата по руска филология към Филологическия факултет на ПУ.

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат: д-р Енчо Тилев Тилев, главен асистент в същата катедра на ПУ.

Представеният от д-р Енчо Тилев комплект материали на хартиен носител е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва всички необходими документи, удостоверяващи легитимността на неговата кандидатура в настоящия конкурс: молба до Ректора на ПУ за допускане до участие в конкурса, копие от дипломи за образование и придобиване на образователна и научна степен „доктор“, справки за преподавателската и научноизследователската дейност, а така също цялата научна продукция, придружена от декларация за оригиналност и достоверност и от справка за съответствие на минималните национални изисквания при заемане на академичната длъжност „доцент“.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Д-р Енчо Тилев е възпитаник на ПУ: той завършва с отличие бакалавърската степен на специалността „Руски език и западен език“ през 2011 г., през 2012 г. – магистърската програма „Актуална българистика“ със защита с пълно отличие на дипломна работа, а през 2017 г. придобива образователната и научна степен „доктор“ със защита на дисертационния труд „Категориални и некатегориални значения в руската морфология (в съпоставка с български)“ под научното ръководство на проф. д.ф.н. Ст. Димитрова. За формирането му като филолог допринасят също така добрата езикова подготовка, която той получава в средното образование – в Езикова гимназия „Ив. Вазов“ в Пловдив, и в рамките на международни студентски образователни програми в университетите в Гент (Белгия) и Бамберг (Германия). Д-р Е. Тилев владее 4 чужди езика: руски, немски, английски, италиански.

Професионалният опит на д-р Е. Тилев е изграден основно в ПУ, където той отначало е хоноруван преподавател (2012 – 2018), а впоследствие асистент (2018 – 2020) и главен асистент (от 2020 г. досега) в Катедрата по руска филология на Филологическия факултет. Д-р Е. Тилев преподава лекционни курсове по дисциплините „Морфология на съвременния руски език“, „Актуални тенденции в морфологията на съвременния руски език“, „Контрастивна лингвистика“; семинарни и практически упражнения по дисциплината „Руски език“.

Д-р Е. Тилев е член на няколко научни и професионални организации: Дружеството на русистите в България от 2013 г. (от 2021 г. влиза в Управителния съвет на Дружеството); Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература; Съюза на учените – клон Пловдив – от 2023 г. В периода от юни 2023 г. до март 2024 г. д-р Е. Тилев е заместник главен редактор на научното списание „Българска русистика“, издание на Дружеството на русистите в България.

3. Обща характеристика на представените материали

В обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ д-р Е. Тилев участва с 2 монографии и 11 статии. Едната от монографиите е хабилитационният труд в настоящата процедура: „Повърхнинният падеж в руския език: валентности и потенци“ (Пловдив, 2025), втората – „Морфологична (не)категориалност“ (Пловдив, 2022) – е издадена на базата на защитения дисертационен труд и не подлежи на експертна оценка в конкурса. От представените статии 3 са публикувани в списания, индексирани в световните бази данни WoS или Scopus, а 8 – в нереферирани научни издания.

Научната продукция на д-р Е. Тилев съответства на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, като превишава праговото им равнище с постигнати 450 т. при изискуеми 400 т.

Значимостта на научните трудове на д-р Е. Тилев за академичната общност проличава в отличния резонанс, който те получават: забелязани са 7 цитирания в монографии, колективни томове с научно рецензиране (3) и в нереферирани списания с научно рецензиране (4). Имам основания да отбележа, че броят на цитиранията на научните трудове ще следва тенденция на нарастване предвид безспорните им научни достойнства.

4. Синтезирана оценка на научните и научно-приложните приноси на кандидата

Основните приноси моменти в настоящия конкурс са постигнати в хабилитационния труд „Повърхнинният падеж в руския език: валентности и потенци“ (Пловдив: Макрос, 2025, 288 с.), в който за първи път в българската лингвистика е представен подробен хронологичен преглед на един от най-полемичните въпроси при описанието на граматичните системи на славянските езици – въпроса за казуалните отношения, за специфичната същност на падежа като морфологична категория и неизменен фокус на лингвистичната мисъл през вековете. На тази основа е направено описание на падежите в съвременния руски език, установени са развойните процеси чрез съпоставяне в диахронен план със съответните падежи в староруския и старобългарския език, очертани са и съвременните актуални тенденции и перспективите за развитието им при някои безпредложни и предложни падежни употреби, показващи наличието на определена динамика в руската морфология. Формирането на подобна мащабна изследователска платформа и постигнатите резултати определят хабилитационния труд като значим във фундаментално-научен и научно-приложен аспект.

Независимо че днес в съвременния български език нямаме морфологично изразени падежи, проблематиката на казуалността, анализирана в монографията, е актуална за българската наука, тъй като има отношение към развоя на българския език предвид наличието на развита

падежна система в старобългарския език, и възгледите за падежа и за експликацията на падежни отношения неизменно присъстват в теоретичните граматики на българския език: от първите за църковнославянския език през възрожденските граматики (макар техните автори Н. Рилски, 1835; Н. Бозвели, Е. Васкидович, 1835; И. Богоров 1844; и др. да следват различни схващания за формирането на книжовния новобългарски език, с. 100), през оживената дискусия за падежите на видни български езиковеди (Л. Андрейчин, Ал. Теодоров-Балан, К. Попов, К. Мирчев, К. Бабов, Ив. Дуриданов, Ив. Леков, Н. Дилевски, Цв. Тодоров и др., с. 162 – 182) през 50-те години на ХХ век, в съвременните граматики на българския език, издадени през настоящия век, и до най-новите научни публикации: монографията на К. Куцаров, посветена на звателната форма (2024), с. 188. Представени са 38 граматики на българския език, някои от тях непознати или малко познати до този момент на съвременния читател, но всички надлежно описани и включени в хронологичната линия на разглежданите в монографията граматични съчинения, която започва от индийската граматична традиция и „Осмъкнижие“ на Панини, най-древната граматика, достигнала до наши дни, с. 10. В тази хронология логично са разположени и аналитично представени граматиките на руския език: от първите, създадени в чужбина, през тези на М. Ломоносов, 1755, А. Барсов, В. Адодуров, смятани за началото на кодификацията на руския книжовен език, с. 49, до най-новите съвременни академични граматики, с. 98, общо 31 граматични съчинения, имащи значително влияние и значение за описанието на руския език и за развитието на възгледите за падежа и падежната система на руския език.

Структурата на монографията следва замисъла на автора да представи модел за прецизен анализ на падежа като граматична абстракция и съвкупност от семантични и формални признаци. Монографията се състои от Предисловие, съдържащо изходните позиции на автора за предприетото изследване; 2 части, всяка с отделни глави и подглави; Заключение, обобщаващо постигнатите резултати; Списък на цитираната литература с над 300 заглавия на български, руски, немски, английски език.

Забележителният исторически преглед на възгледите за падежа от древността до наши дни, на който се спряхме по-горе, е в Първата част „Падежът като обект на граматична дескрипция“ (с. 9 – 190), която е съставена от 4 глави: „Падежът в дескрипцията на езиците в древността“, „Падежът в първите граматики на църковнославянския език“, „Дескрипция на падежите в руската лингвистика“, „Дескрипция на падежите в българската лингвистика“.

Тази част на монографията съдържа над 75 граматични съчинения. Непременно трябва да посоча, че това не е просто линейна подредба на посочените съчинения. Всяко едно е представено чрез фототипно изображение на корицата, цитати на оригиналния текст, задълбочен аналитичен коментар с препратки към други автори и трудове, с открояване на дискуссионните моменти или новаторските идеи, а в някои случаи и с поправяне на фактологически разминавания, пропуски, неточни изводи. Специално внимание е отделено на развитието на лингвистичната терминология, която следва стилистиката на своето време, и днес някои предложения „да украсяваме своя азык“ или използвани названия като „изобилопадежни и скудопадежни съществителни“ (Хр. Павлович, 1836, 1845, с. 109–114) и мн. др., посочени в монографията, показват както свежия усет към езика, стремежа към точност и духовитостта на своите автори, така и дългия път, който филологическата наука е извървяла при утвърждаването на съвременната терминология.

Както тук, така и във втората част на монографията, са задействани позициите на съвременни лингвисти, представители на различни теоретични концепции, сред които класици на лингвистичната мисъл като Е. Сапир, О. Йесперсен, Ч. Морис, Ч. Филмор, Р. Якобсон, Т. Гивон, Дж. Гринберг и др., на видни слависти (Фр. Миклошич, Р. Мразек и др.), български и руски учени. Забележим е и приносът на българската русистика, която традиционно разработва много въпроси на руската морфология, в това число и за падежите, чрез цитираните трудове на такива изявени български учени-русисти като П. Филкова, И. Георгиев, Бл. Блажев, Ст. Димитрова и др.

Така на фона на линейната хронологична подредба на граматичните трудове монографията на д-р Е. Тилев придобива полифонична многопластова съдържателна структура, която заедно с издържания академичен език на автора, ясната и точна мисъл, затвърждават високата ми оценка за задълбоченост, информативност и прецизност на хабилитационния труд.

Втората част на монографията е посветена на „Падежната система в руския език (диахронно-синхронни паралели)“, с. 190 – 255, и обхваща 3 глави: „Теоретични бележки за падежа“ (с 2 подглави „Падежът и езиковата типология“ и „Към въпроса за броя на падежните грамемии“), „Валентности и потенции на повърхнинните падежи в руския език“ (анализ на шестте падежа в съвременния руски език като казуални грамемии и съвкупност от семантични признаци) и „Актуални тенденции при безпредложните и предложните падежни употреби“ (анализирани са 8 случая на вариативност на падежни употреби). Тук изключително полезна при изучаване на казуалната проблематика е показаната динамика в развитието, от една страна, на семантичното съдържание на падежните грамемии в руския език чрез съпоставянето им в диахронен план с тези в староруския, старобългарския, в отделни случаи и със старочешкия език, а от друга, съвременната динамика на системата чрез изследването на някои вариативни конструкции с предлози и без предлози (звателните форми, словосъчетанията от типа на *не даватъ разрешения – не даватъ разрешение, между соснами – между сосен, на поезде – в поезде – поездом, по окончании – по окончанию* и др.). Екскерпираниите от Националния корпус на руския език стотици примери на употребите им за продължителен период от време (1830 – 2019 г.), включването на устния и диалектния подкорпус на НКРЕ, съпоставянето с данни от речника „Грамматическая правильность русской речи. Опыт частотно-стилистического словаря вариантов“ (1976), изчислените процентни съотношения при проверка на направените хипотези и графичното представяне на изводите характеризират анализа като мащабен, пълен и достоверен.

Специално искам да подчертая удачното название на монографията, точно пресъздаващо изследваната тематика и многоплановата същност на предприетия анализ, проследяващ граматичната казуална абстракция и реализацията ѝ, развойните процеси на падежната система, еволюцията на лингвистичните възгледи и лингвистичните термини. Не се съмнявам, че този труд ще заеме своето достойно място в хронологичната линия на значимите граматически изследвания, ще стане мотивиращ фактор за написването на нови лингвистични трудове, ще влезе в лекционни курсове и учебници.

Научно-приложни приноси откриваме също в статиите. В [1], [3], [4] във фокуса на анализа са както отделни сложни казуси от руската морфология, така и съпоставителни паралели с българския и немския език. Формулираните изводи имат значение за теорията и практиката на превода, а също при изучаването на българския и руския език като чужд.

5. Критични забележки и препоръки

Нямам критични забележки към дейността на д-р Е. Тилев, процедурата и научните трудове.

Препоръката ми е д-р Е. Тилев да продължи ползотворната си научна и преподавателска дейност със същата висока активност. Препоръчвам в бъдеще да участва в международни научни форуми, на които да представи резултатите от своите значими научни изследвания.

Заклучение

Д-р Енчо Тилев Тилев е млад учен с отлична теоретична подготовка, ясна аналитична мисъл и висока аналитична култура при изследване на едни от най-сложните и полемични въпроси в лингвистиката. В настоящия конкурс той представя научни трудове с безспорни теоретични и приложни приноси в областта на морфологията на руския и българския език.

Всичко гореизложено ми дава основание да изразя *положителната си оценка* и убедено да препоръчам на уважаваното научно жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на **гл. ас. д-р Енчо Тилев Тилев** на академичната длъжност "доцент" в ПУ "Паисий Хилендарски" по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици - Съвременен руски език).

Изготвил становището: .....

проф. д-р Неля Иванова,
14 март 2025 г.